

GIYBET

“(Falancanın boyu kısadır) diyen birine,
Peygamber (SAV♥) Efendimiz, “*Bu sözün denize atılsa, denizi kokutur.*”
buyurmuşlardır.
İnsan nefisine karşı savcı, başkasına karşı ise avukat gibi olmalıdır.

Prof. Dr. Mustafa TEMİZ
12.03.2014

“Kıyâmet’te bir kimse, sevap defterinde,
yapmadığı ibâdetleri görür. Bunlar seni gıybet edenlerin sevaplarıdır.”
Hadis

“Ey îman edenler! Zannın birçoğundan sakının!
Çünkü zannın bir kısmı günahdır. Birbirinizin kusurlarını ve
mahremiyetlerini araştırmayın. Birbirinizin gıybetini yapmayın. Herhangi
biriniz ölü kardeşinin etini yemekten hoşlanır mı? İşte bundan tiksindiniz! Allah’a karşı gelmekten
sakının! Şüphesiz Allah tövbeyi çok kabul edendir, çok merhâmet edendir.”
Hucûrat Sûresi, âyet 12

“Kişiye Müslüman kardeşini hakir görmesi (mahremiyetine saygısızlık etmesi) günah olarak yeter^µ”.
Hadis

“Müslümanların mahremlerini ayıplarını araştırmayın.
Her kim mü’minlerin ayıplarını araştırıp açıklarsa, Allah da onun ayıplarını ortaya
döker, evinde bile olsa onu rezil eder^Ω.” buyurmuşlardır.

H. Muhammed

“Bir kimse yanında hakârete mâruz kalan bir mü’mine gücü yettiği
hâlde yardım etmezse, Allah o kimseyi Kıyâmet gününde insanların önünde rezil eder.”
Hadis

“Bir kimsenin malı az, çoluk çocuğu çok,
namazı güzel olur ve Müslümanları gıybet etmezse, Kıyâmet’te onunla yan yana oluruz.”
Hadis

“Ey kalbiyle değil, sâdece diliyle îman edenler topluluğu!
Müslümanların gıybetini yapmayınız, ayıplarını araştırmayınız. Zira kim kardeşinin
ayıp ve kusurlarını araştırursa, Allah da onun kusurlarını araştırır. Allah, kimin kusurunu araştırırsa,
onu evinin içinde bile olsa rezil ve rüsva eder.”
Hadis

“Şüphesiz ki ümmetimin müflisi, Kıyâmet günü namaz,
oruç ve zekât sevâbiyla gelip fakat şuna sövüp, buna zinâ isnat ve iftirâsı yapıp,
şunun malını yiyip, bunun kanını dökiüp, şunu dövüp, bu sebeple iyiliklerinin sevâbi şuna buna verilen
ve üzerindeki kul hakları bitmeden sevapları biterse, hak sâhiplerinin günahları kendisine yükletilip sonra da
Cehennem’e atılan kimsedir.”
Hadis

“Âyetlerimiz hakkında dedikoduya dalanları gördüğün vakit
başka bir söze dalıncaya kadar onlardan yüz çevir, uzaklaş! Şâyet şeytan sana unutturursa,
hatırladıktan sonra (kalk), o zâlimler grûbu ile berâber oturma!”
En’âm Sûresi, âyet 68

Giriş

Günümüzün, belki hiç birimizin tam olarak kaçınmadığı en önemli günah kaynaklarından birisi, hiç şüphe yok **ki gıybet** hastalığıdır. Gıybet Türkçede ‘*dedikodu*’ ya da ‘*çekıştirme*’ yapmak demektir.

♥ SAV kısaltması, “*Sallâllâhü Aleyhi ve Sellem - Allah O’na salât etsin.*” demektir.

µ. İmam Gazâlî, İhyau Ulumi’d-din, (terc. Ahmed Serdaraoğlu), 3/327.

Ω Tirmizî, Birr, 83; Ebû Davud, Edeb 34.

Gıybet, sâdece, dil ile yapıldığı gibi, işâret, îmâ, dudak bükme, göz kırpma, yazı ile de yapılmaktadır. Bir Taberânî hadisine göre, *"Gıybeti dinleyen de gıybet edenlerden birisidir."*

Gıybet Ve Etkileri

"Muaz bin Cebel, bir gün Efendimiz'e kendisini Cennet'e koyacak ve Cehennem'den uzaklaştıracak amelleri söylemesini ister."

"Efendimiz, özetle 'Allah'a şirk koşmamak, O'na ibâdet etmek, namaz kılmak, zekât vermek, Ramazan Orucu'nu tutmak, hacctemek, sadaka vermek, Allah yolunda malıyla canıyla mücâdele etmek.' der ve bunların her birerlerinin îzahını yapar."

Efendimiz:

"Ardından, "Bu dediklerimden hepsinin yerini tutan nedir, söyleyeyim mi?" diye sorar.

'Evet' cevâbını müteakip eliyle dilini tutup, 'İşte buna sâhip çık!' der."

"Hz. Muaz'ın taaccüp içinde, "Biz söylediğimiz sözlerden hesap mı vereceğiz." sorusunu da şöyle cevaplar:

*"Ey annesinin kuzusu! İnsanları Cehennem'e yüzüstü düşüren **dilleriyle kazandıklarından** başkası mıdır, zannediyorsun?¹"*

Bu hadisin diğer bir versiyonu da şudur:

"Muaz İbni Cebel radiyallâhu anh anlatıyor:"

'Bir seferde Resûlullah'la berâberdik. Bir gün yakınına tesâdüf ettim ve berâber yürüdük. 'Ey Allah'ın Resûlü, dedim. Beni Cehennem'den uzaklaştırıp Cennet'e sokacak bir amel söyle!'

'Mühim bir şey sordun. Bu, Allah'ın kolaylık nasip ettiği kimseye kolaydır; Allah'a ibadet eder, O'na hiçbir şeyi ortak koşmazsın, namaz kılarırsın, zekât verirsin, Ramazan Rrucu'nu tutarsın, Beytullah'a hac yaparsın!' buyurdular ve devamla, 'Sana hayır kapılarını göstereyim mi?' dediler. 'Evet, Ey Allah'ın Resûlü' dedim."

'Oruç (Cehennem'e) perdedir; sadaka hatâları yok eder, tıpkı suyun ateşi yoketmesi gibi..."

"Kişinin geceleyin kıldığı namaz sâlihlerin şîârıdır" buyurdular ve şu âyeti okudular. (Mealên), 'Onlar ibâdet etmek için gece vakti yataklarından kalkar, Rab'lerinin

---

¹ Kurucan, A., **Hadislerde gıybet**, Alındığı İnternet Elektronik Adresi, http://www.zaman.com.tr/ahmet-kurucan/hadislerde-giybet_1054094.html, En Son Erişim Târihi: 07.03.2014.

azâbından korkarak ve rahmetini ümid ederek O'na duâ ederler. Kendilerine rızık olarak verdiğimiz şeyden de bağıştta bulunurlar’.

“Sonra sordu:

‘Bu (din) işinin başını, direğini ve zirvesini sana haber vereyim mi?’

‘Evet, Ey Allah'ın Resûlü!’ dedim.”

‘Dinle öyleyse’ buyurdu ve açıkladı:”

‘Bu dinin başı İslâm'dır, direği namazdır, zirvesi cihâddır!’

Sonra şöyle devam buyurdu:

‘Sana bütün bunları (tamamlayan) baş âmili haber vereyim mi?’

‘Evet, Ey Allah'ın Resûlü!’ dedim.”

‘Şuna sâhip ol!’ dedi ve eliyle diline işâret etti.”

“Ben tekrar sordum:”

‘Ey Allah'ın Resûlü! Biz konuştuklarımızdan sorumlu mu olacağız?’

‘Anasız kalasica Muâz! İnsanları yüzlerinin üstüne -veyâ burunlarının üstüne, dedi-ateşe atan, **dilleriyle kazandıklarından** başka bir şey midir?’ buyurdular².”

Gıybet, bir Tirmizî Hadisi’nde şöyle tanımlanmıştır: “Gıybet, kardeşini hoşuna gitmeyecek şekilde anmandır³.”

“Efendimiz bir gün ashâbına, “Gıybet nedir, bilir misiniz?” diye sorar. Sahâbi “Allah ve Peygamberi daha iyi bilir” cevâbını verince, Nebîler Serveri “Kardeşini, hoşlanmayacağı bir şeyle anmandır.” buyurur.”

“Sahâbi; ‘Ya söylediğim kardeşimde varsa?’ deyince, ‘Eğer söylediğin onda varsa, gıybet etmiş olursun. Şâyet söylediğin onda yoksa o takdirde ona iftirâ atmış olursun.’ cevâbını alır³.”

Kur'an, gıybeti yasaklamış ve gıybet yapanı, ölmüş kardeşinin etini yiyene benzetmiştir. Hucûrat Sûresi'nin 12. âyetinde, “Bir kısmınız, diğerlerinizin gıybetini

² Anonim, **Hususi Salavatlarmın Fazileti**, Alındığı İnternet Elektronik Adresi, <http://www.diyankayseriegitim.gov.tr/KutubuSitte7300/bazi-amel.htm>, En Son Erişim Târihi: 07.03.2014.

³ Tirmizî, Birr, 23; Dârimî, Rikat, 6; Mâlik, Muvatta, Kelâm,10; Ahmed b. Hanbel, II, 384, 386.

³ Kurucan, A., **Hadislerde gıybet**, Alındığı İnternet Elektronik Adresi, http://www.zaman.com.tr/ahmet-kurucan/hadislerde-giybet_1054094.html, En Son Erişim Târihi: 07.03.2014.

yapmasın. Sizden biriniz, ölmüş kardeşinin etini yemek ister mi? Bundan tiksindiniz, değil mi?" denmektedir.

Bir Tirmizî Hadisi'nde,“(Falancanın boyu kısadır) diyen birine Peygamber (SAV) Efendimiz:

“Bu sözün denize atılsa, denizi kokutur.” buyurmuşlardır.

Gıybet, insanın sevaplarının azalmasına, başkasının günahlarının kendine verilmesine sebep olur. Bunları her zaman düşünmek, gıybet etmeye mâni olur.

Kur'an ve Sünnet, gıybeti yasaklamıştır. Peygamberimiz (SAV), Ebû Dâvud tarafından nakledilen bir Hadîsi'nde buyurmuştur ki:

“Mîraca çıkarıldığımda, bakırdan tırnaklarıyla yüzlerini ve göğüslerini tırmalayan kimseler gördüm. ‘Bunlar kim’, dedim.”

Cebrâil aleyhisselam, *“Gıybet ederek insanların etini yiyen, şahsiyetlerini zedeleyen kimselerdir”* demiştir.

Harâiti'den naklen deniyor ki:

“Kıyâmet'te bir kimse, sevap defterinde, yapmadığı ibâdetleri görür. Bunlar seni gıybet edenlerin sevaplarıdır.”

Kaş-göz işâreti yapmak, imâ, işâret ve yazı gibi gıybet anlamı ifâde eden her hareket de gıybetten sayılıyor. Meselâ, elle birisinin uzun veyâ kısa boyluluğuna işâret etmek, bir şahsın ayıpları hakkında yazı yazmak birer gıybettir.

İnsan güzel ahlâk ile yükselir, kötü ahlâk ile alçalır. Gıybet, münâfiğından tutun da en hassas ve duyarlı bir mü'minden, fasık bir Müslümana kadar hemen hemen herkesin ağzına ve ameline sirâyet etmiş bulunmaktadır.

Hz. Ebû Hüreyre (RA^Ω)'dan, Peygamber (SAV) Efendimiz tarafından yapılan gıybetin tanımı şöyledir:

‘Gıybetin ne olduğunu biliyor musunuz?’

‘Allah ve Resûlü daha iyi bilir!’ dediler.

Bunun üzerine:

‘Birinizin, kardeşini hoşlanmayacağı şeyle anmasıdır!’ açıklamasını yaptı.

Orada bulunan bir adam:

---

^Ω RA kısaltması, *“Radiyahallâhü Anh - Allah ondan râzı olsun.”* demektir.

‘Ya benim söylediğim o kişide varsa, (Bu da mı gıybettir?)’ dedi.”

“Aleyhissalâtu vesselâm:

‘Eğer söylediğin onda varsa, gıybetini yapmış olursun. Eğer söylediğin onda yoksa bir de bühtanda (iftirâda) bulundun demektir.’ şeklinde cevap vererek gıybeti ve iftirâyı târif etmiştir.

İftirânın esâsı, bugün hukûkî kânunlarda, ‘yetkili makamlara ihbar veyâ şikâyette bulunarak ya da basın ve yayın yoluyla, işlemediğini bildiği hâlde, hakkında soruşturma ve kovuşturma başlatılmasını ya da idârî bir yaptırım uygulanmasını sağlamak için, bir kimseye hukûka aykırı bir fiil **isnat etmek**’ olarak tanımlanmaktadır.

Zan Ve Su-i zan

Allâhü Teâlâ Hucûrat Sûresi’nin 12. âyetinde diyor ki:

“Ey îman edenler! Zannın birçoğundan sakının! Çünkü zannın bir kısmı günahtır. Birbirinizin kusurlarını ve mahremiyetlerini araştırmayın. Birbirinizin gıybetini yapmayın. Herhangi biriniz ölü kardeşinin etini yemekten hoşlanır mı?”

Görüldüğü gibi, âyette önce **su-i zan** sonra **tecessüs** sonra da **gıybet** haram kılınmıştır.

Sû-i zan, başkasının hareketini kötü zannetmek ve bu nedenle kötü zanna sâhib olmaktır. Bu, kötü bir ruh hastalığıdır. Karşıtı, hüsn-ü zandır. Hüsn-ü zannın en güzeli, herkesi kendisinden üstün bilmektir. **Tecessüs ise, başkalarının gizli taraflarını araştırma hastalığıdır.**

"Su-i zandan çekininiz; çünkü zan, sözlerin **en yalanıdır**. Birbirinizin eksiğini-gediğini görmeye ve işitmeye çalışmayın, husûsi hayatlarını araştırmayın. Satın almayacağınız bir malın fiyatını, müşteri kızdırmak için artırmayın! **Birbirinize haset etmeyin, düşmanlık yapmayın, arkanızı çevirip küsmeyin.** Ey Allah'ın kulları, kardeş olun, kardeş!⁴"

Bu üç **su-i zan**, **tecessüs** ve **gıybet** hastalıklarını kendinde birleştirenlerin her biri, gerçekten önemli sayılacak birer ruh hastası (mânevî hasta) demektir.

Gıybet, **su-i zan** ve **tecessüs** üzerinde yükselerek, **çirkinliğin** görünür hâle gelen kısmıdır. Bu nedenle gıybet suizan cinsindedir.

Gıybete zemin hazırlayan bir diğer günah ise, tecessüs, yâni başkalarının ayıp ve kusurlarını araştırmaktır.

⁴ Kurucan, A., **Hadislerde gıybet**, Alındığı İnternet Elektronik Adresi, http://www.zaman.com.tr/ahmet-kurucan/hadislerde-giybet_1054094.html, En Son Erişim Târihi: 07.03.2014.

Hucûrat sûresi'nin 12. âyetinde önce **sû-i zan**, sonra **tecessüs**, sonra da **gıybet** haram kılınmıştır. Âyetteki yasakların sıra ve tertibi, günaha giden yoldaki adımların tespiti açısından dikkat çekicidir. Nitekim müfessirler de bu sürece dikkat çekmişlerdir^α.

Kim kardeşinin kusurunu araştırıp açıklarsa, aynısıyla cezâlandırılır.

Çünkü Peygamber Efendimiz (SAV), *"Müslümanların mahremlerini ayıplarını araştırmayın! Her kim mü'minlerin ayıplarını araştırıp açıklarsa, Allah da onun ayıplarını ortaya döker, evinde bile olsa onu rezil eder"*^Ω buyurmuşlardır.

Yine Efendimiz sık sık, *"Bana kimse, ashâbımın birinden (canımı sıkacak bir) şey getirmesin! Zîra ben, sizin karşınıza, içimde hiçbir şey olmadığı halde çıkmak istiyorum"*^{*} der ve mü'min bir kardeşi aleyhine bir şey söylemek isteyenleri böyle îkaz ederdi.

Peygamber Efendimiz (SAV):

"Kişiye Müslüman kardeşini hakir görmesi (mahremiyetine saygısızlık etmesi) günah olarak yeter"^µ buyurmuşlardır.

İbn Ebi'd-Dünyâ kaynaklı bir hadiste:

"Her kim gıyâbında kardeşinin kusurlarını söyletmezse, Kıyâmet gününde Allah da onun kusurlarını örtmeyi tekeffül eder." deniyor.

"Mümin müminin aynasıdır. Mümin iki el gibidir, birisi diğerini temizler." hadîsinin ışığı altında, Müslümanların birlik ve berâberliğini gerçekleştirmek için Peygamber (SAV) Efendimiz, Tabarâni'den nakledilen bir hadiste ise:

"Bir kimse yanında hakârete mâruz kalan bir mü'mine gücü yettiği halde yardım etmezse, Allah o kimseyi Kıyâmet gününde insanların önünde rezil eder."

Ya da:

Ya da Ebû Dâvud, İbn Ebî Dünyâ kaynaklı bir hadiste:

"Ey kalbiyle değil, sâdece diliyle îman edenler topluluğu! Müslümanların gıybetini yapmayınız, ayıplarını araştırmayınız. Zîra kim kardeşinin ayıp ve kusurlarını araştırırsa Allah da onun kusurlarını araştırır. Allah, kimin kusurunu araştırırsa, onu evinin içinde bile olsa rezil ve rüsva (rezil) eder." buyurulmaktadır.

Hucûrat Sûresi'nin 10. âyetinde:

^α Ebû Hayyân, Bahru'l-muhît, Beyrut 1992, 9/521; Âlûsî, Rûhu'l-meânî, Beyrut 1997, 16/242.

^Ω Tirmizî, Birr, 83; Ebû Davud, Edeb 34.

^{*} Ebu Davud, Edeb 33.

^µ İmam Gazalî, İhyau Ulumi'd-din, (terc. Ahmed Serdaraoğlu), 3/327.

İslâm dininde kardeşlik olgusunun, "*Müminler ancak kardeşdir. İhtilâf ettikleri zaman, iki kardeşinizin arasını düzeltin ve sakının ki, merhâmet olunasz.*" deniyor.

Gıybeteye karışan bir kimse bunun günâhından kurtulmak için istiğfar etmeli, gıybetini ettiğimiz kişi için de duâda bulunmalıdır.

Gıybetin Özellikleri

Gıybet etmemek, özellikle birlik ve berâberliğin sağlanmasında çok önemlidir. Azarları hakkında deniyor ki:

"Zararları uzun vâdede kendini gösterir, çoğu zaman sohbet ortamı içinde kendini gizler, zaman zaman tenkit elbisesine bürünür ve hattâ nefse bir rahatlama hissi de verir."

"Bundan dolayı insanlar, gıybeteye düştüklerinin farkına varmazlar. Hâlbuki İbn Abbas ve Zeynelâbidin Hazretleri'nin de belirttiği gibi gıybet, köpek fıtratlı insanların katığıdır."

Peygamber Efendimiz (SAV) Hazretleri buyurmuşlardır ki:

"Gıybetden sakının, muhakkak gıybet zinâdan daha kötüdür. Zira kişi zinâ eder, sonra tevbe ederse Allah tevbelerini kabul edebilir. Hâlbuki gıybet eden, hakkında gıybet ettiği kişi afvetmedikçe Allah da afvetmez⁵."

Resûlallâh (SAV), şöyle buyurmuşlar:

"Gıybetten sakınınız! Zira gıybet zinâdan daha şiddetlidir! Çünkü zinâ eden kimse tevbe eder, Allâh da afveder. Fakat gıybet eden, gıybeti yapılan afvedinceye kadar, afvedilmez!"

Evliyânın büyüklerinden ve hadîs âlimi *Dırâr bin Mürre (RA)* buyurdular ki:

"Gıybet etmek, annesi ile yetmiş kere zinâ etmekten daha kötüdür⁶."

"İletişim vâsıtalarının çok hızlı geliştiği, dünyânın bir köy hâline geldiği çağımızda, gıybet de küresel bir boyut kazanmıştır. Artık hem hayra, hem de şerre vesîle olan televizyon, internet gibi basın yayın organlarıyla insanların ayıp ve kusurları milyonlara mal edilmekte, milyonlar o ayıplara ve gıybetlere şahit tutulmaktadır. İnsanlar bu küresel

---

⁵ Dâna, S., *Gıybet*, Alındığı İnternet Elektronik Adresi, <http://dergi.altinoluk.com/index.php?sayfa=yillar&MakaleNo=d098s028m1> YA DA <http://gencmumine.blogcu.com/giybet-zinadan-36-defa-daha-siddetlidir/10780700>, En Son Erişim Târihi: 07.03.2014.

⁶ Evliyâlar Ansiklopedisi, *Gıybet*, Alındığı İnternet Elektronik Adresi, <http://muhiddin.net/kitaplar/hakikat/evliyalar/Konu/Cild/03Cild/01/23.htm>, En Son Erişim Târihi: 07.03.2014.

günahtan nasıl tövbe edeceklerini, bu cürmün vebâlini nasıl taşıyacaklarını düşünmeli ve kendilerine gelmelidirler⁷.”

Müslüman olmuş birine Yahûdi, Nasranî, fasık, münâfık demek ya da hınzır, eşek gibi lâkaplar takmak doğru değildir. Ancak Hz. Ömer’e *Faruk*, Hz. Ali’ye *Ebû Türâb*, Hz. Hâlid’e *Seyfullah* denilmesi gibi, kişileri ayıplamaktan uzak ve kızdırmayan lakap ve künyeleri kullanmak ise, bilindiği üzere aslâ yasak değildir.

Bâzen su-i zan gıybeti, bâzen de gıybet, su-i zannı doğurur. Nitekim Allah Resûlü (SAV) "*Su-i zandan sakınınız. Zira su-i zan sözlerin en yalanıdır*⁸," buyurmuşlardır.

Gıybeti tasdik etmek de gıybettir. Gıybet yapılan yerde susan kişi, gıybeta ortak olmuş olur. Diliyle gıybetçiyi susturamayan kişi, söylenenleri kalbiyle tastik etmeyip inkâr etmesi gerekiyor³. Hattâ gücü yeterse, gıybet edileni savunmas gerekir.

Gıybeti kızıştıran huylarımız, intikam hırsı, kıskançlık, aşağılamak, kötü arkadaşlara uymak, gösteriş hastalığı, çevredekileri güldürmek, insanların gizli taraflarını araştırmaktan hoşlanmak gibi ahlâkî noksanlıklar doğurur.

Gıybetin Çeşitleri⁸

İsrâ Süresi’nin 36. âyetinde, "*Hakkında kesin bilgi sâhibi olmadığı şeyin peşine düşme! Çünkü kulak, göz ve kalp, bunların hepsi ondan sorumludur.*" deniyor. Âyet, sû-i zan, teccüs ve gıybetin, dilden başka *kulak, göz ve kalp* ile işlendiğine bir delil oluyor.

1. Bir insanın, diğer bir insan için söylenmiş, '*kördür, topaldır, keldir, şaşıdır, kısa boyludur, uzun boyludur, çirkindir.*' gibi, o insanın hoşlanmayacağı bedenî kusurlarını söylemesi gıybettir.

2. Bir insanın, diğer bir insan için söylenmiş, '*pantolonu kısıdır, eteği uzundur, elbisesi eskidir, ceketi kirlidir.*' gibi, o insanın duyduğunda hoşlanmayacağı ayıplarını söylemesi gıybettir.

3. Bir insanın, diğer bir insan için söylenmiş, '*terbiyesizdir, çok yer, çok uyur, âilesi çok gezer, evi temiz değildir...*' gibi, o insanın duyduğunda hoşlanmayacağı yaşam ile ilgili kusurlarını söylemesi gıybettir.

⁷ Etkin, Y., *En Münafıkça Günah: Gıybet*, Alındığı İnternet Elektronik Adresi, <http://www.yeniumit.com.tr/konular/detay/en-munafikca-gunah--giybet>, En Son Erişim Târîhi, 27.02.2014.

⁸ Buhari, Edeb 57, 58; Müslim, Birr 28-34; Ebu Davud, Edeb 40, 56; Tirmizi, Birr 18.

³ İmam Gazzâli, Zübdetü'l-İhya, Trc: Ali Özek, İstanbul 1969, 362, 363.

⁸ Nedir.com, *Gıybet nedir?*, Alındığı İnternet Elektronik Adresi, <http://giybet.nedir.com/#ixzz2vCK4KSUw>, En Son Erişim Târîhi: 07.03.2014.

4. Bir insanın, diğer bir insan için söylenmiş, 'kötü huyludur, acizdir, zayıftır, korkaktır, cimridir, öfkeli...' gibi, o insanın duyduğunda hoşlanmayacağı huylarını söylemesi gıybettir.

5. Bir insanın, 'annesini hizmetçidir, babası çöpçüdür, kapıcıdır, çiftçidir veya ayakkabı boyacıdır...' gibi, duyduğunda hoşlanmayacağı küçük düşürücü sözleri söylemek gıybettir.

6. Bir insanın, diğer bir insan için söylenmiş, 'fasıktır, yalancısıdır, anne ve babasına itaat etmez, zalimdir, namaza tembeldir, daha Fatih'a'yı bile düzgün okuyamıyor, üçkâğıtçısıdır, helal ve harama aldırılmaz...' gibi, o insanın duyduğunda hoşlanmayacağı dinî işleri ile ilgili kusurlarını söylemesi gıybettir.

7. Osmanlı döneminde yetişmiş büyük müfessirlerden Âlusî'ye göre, sulh hâlinde gayrimüslimlerin (zimmîlerin) gıybetinin yapılması da haramdır. Çünkü onların da malı, canı ve namusu dinî açıdan ve hükûken İslâm'ın eminliğindedir. Ancak İslâm ile savaş hâlindekilerin (harbîler) gıybetinin câiz olduğu görüşü vardır⁹.

Buradan anlaşılmaktadır ki, mü'minlerin îman sâhibi olmayanlara karşı olan tutum ve üslupları da birbirlerine karşı olan tutum ve üslupları gibi önemlidir.

İflâs Olayı

Gıybet, önemli bir kul hakkı ihlâlidir. Âhiret'te ağır bir cezâsını gerektirir.

Kul hakkına uymayan bir mü'minin Âhiret'teki durumu konusunda açıklama yapmak isteyen Peygamber (SAV) Efendimiz, ashâbıyla birlikteyken konuya "Müflis kimdir?" sorusunu sorarak girer.

Soru karşısında Ashâbı Kirâm Efendilerimiz:

"Bize göre müflis, parası ve malı olmayan kimsedir." derler.

Sorduğu soruyu:

"Şüphesiz ki ümmetimin müflisi, Kıyâmet günü namaz, oruç ve zekât sevâbıyla gelip fakat şuna sövüp, buna zinâ isnat ve iftirâsı yapıp, şunun malını yiyip, bunun kanını döküp, şunu dövüp, bu sebeple iyiliklerinin sevâbı şuna buna verilen ve üzerindeki kul hakları bitmeden sevapları biterse, hak sâhiplerinin günahları kendisine yükletilip sonra da Cehennem'e atılan kimsedir." şeklinde cevaplandırır.

Bir başka hadislerinde, Peygamber (SAV) Efendimiz gıybet edenlerin sonlarını şöyle anlatmaktadır:

⁹ Etkin, Y., *En Münafıkça Günah: Gıybet*, Alındığı İnternet Elektronik Adresi, <http://www.yeniumit.com.tr/konular/detay/en-munafikca-gunah--giybet>, En Son Erişim Târîhi, 27.02.2014.

"Mîrac gecesinde, bakır tırnakları olan bir kavme uğradım. Bunlarla yüzlerini (ve göğüslerini) tırmalyorlardı. 'Ey Cebrâil! Bunlar da kim?' diye sordum. 'Bunlar, insanların etlerini yiyenler ve ırzlarını (şereflerini) payimal edenlerdir.' şeklinde cevap verdi."

Gıybetin dünyadaki cezâsı, fitneye sebep olmasıdır. Gıybet edenler, kınayıp ayıpladıkları kusurlarla yüzyüze gelirler, imtihan edilirler, ekseriyetle benzerî şeyler başlarına gelmeden dünyâdan ayrılmazlar.

Nitekim Allah Resûlü:

"Her kim, Müslüman kardeşini bir günah yüzünden ayıplarsa, onu kendisi de işlemedikçe ölmez."

Gıybet Olmayan Durumlar

İslâm âlimleri, gıybetin bâzı durumlarda gerekli (câiz) olabileceğini bildirmişlerdir. Böyle durumlarda bu, şeklen gıybet gibi olsa bile, bunun gıybet olmadığını söylemişlerdir.

Bunlar:

a) Yetkili ve görevli bir kişiye, kendisine yardım etmesi, mâruz kaldığı haksızlığı bertaraf etmesi için, şikâyette bulunmak ya da bir hâkime derdini anlatmak, gıybet olmaz.

b) Etrâfına zararlı olan bir kişiye karşı, onunla ortaklık yapmak isteyen bir kişiyi uyarmak maksadıyla, söylenen sözler, gıybet olmaz.

c) Aşağılamak ve küçük düşürmek maksadıyla değil de yalnızca tanıtıp târif etmek maksadıyla bir kişi hakkında, örneğin, *"O kısa boylusunu falan yerde gördüm"* gibi, sözler de gıybet olmaz.

d) Gıyâbında konuşulan kişi şerli bir insan ise, örneğin, açıktan günah işlemekten çekinmez ya da yaptığı günahlarla övünen bir yapıda ise, bu kişinin açıktan yaptığı günahlardan bahsetmek, şerre örnek olmasını önleme açısından, gıybet olmaz.

e) Haksızlığa uğrayan bir kimse, hakkını alabileceğini, kendisine yapılan zulmü engelleyebileceğini umduğu kimselere, haksızlık yapanların durumlarını anlatması, gıybet olmaz.

f) Yetkili kimselere doğru bilgi verilmesini sağlamak ya da bir kimseyi doğru bilgilerle aydınlatmak için, bir kimsenin dine ve ahlâka aykırı bir davranışını olduğu gibi anlatmak, gıybet olmaz.

e) Şâhitlik vasıflarını taşımayan bir kimsenin durumunun hâkime bildirilmesi sırasında olduğu gibi, insanlar için, hayırlı olacağı kanaatiyle, ilgililere bilgi aktarılması sırasında, yetersiz bir kimseyi olduğu gibi anlatmak, gıybet olmaz.

g) Emânet etmek, evlenmek ortaklık kurmak, hoca olarak birinin seçilmesi gibi hususlarda, araştırılan kimseleri olduğu gibi anlatmak, gıybet olmaz.

e) Kamunun hakkını korumak niyetiyle, kamu görevinde istihdam edilen bir kimse buna ehil değilse, bunları yetkililere olduğu gibi anlatmak, gıybet olmaz.

f) Günâhını ve kusurunu gizlemeyen, açıkça yapan ve gösteren kimsenin bu huy ve davranışlarını olduğu gibi anlatmak, gıybet olmaz.

g) Bir kimsenin herkes tarafından bilinen, "*topal, kel, kör ya da köse*" gibi, lakâbının kullanılması, gıybet girmez¹⁰.

Gıybeti Terk Etmenin Fazîletleri

İ.Ebiddünyâ tarafından nakledilen hadislerde, "*Bir cemaat içinde bulunurken, bir kimse hakkında gıybet edildiğini görürsen, o kimse (gıybeti yapılan kimse) için yardımcı ol. Ve cemaati da ondan men etmeye çalış veyâ oradan kalk git.*"

Ve

"*Bir kimse, yanında din kardeşi gıybet edilirken, yardıma muktedirken, ona (gıybeti yapılan) yardım etmezse, Allâhü Teâlâ o kimseyi dünyâ ve Âhiret'te rezil eder.*" buyrulmuştur¹¹.

"*Bir kimsenin malı az, çoluk çocuğu çok, namazı güzel olur ve Müslümanları gıybet etmezse, Kıyâmet'te onunla yan yana oluruz.*"

Gıybet Karşı Alınacak Tavrılar

İnsan nefesine karşı savcı, başkasına karşı ise avukat gibi olmalıdır.

Gıybet karşı alınacak tavır olarak ilk başta, *hüsnüzan* esas olmalıdır, Ayrıca bir insan kendini, '*Her an karşıdakini hızır olarak düşün!*' prensibi gereğince, oradakilerin en günahkârı addetmelidir. Böyle bir psikoloji, insanı gıybetten korumanın en etkili yollarından biridir.

Ayrıca kişi kendini, gıybeti yapılanların avukatı olarak düşünmelidir. Böylece bir ortamda bir Mü'minin ayıp ve kusurlarının açıklanmasına yardımcı olacak yerde, bu günâhı işleyen münâfiğa karşı mü'mine sâhip çıkılmalıdır ki, hadîsi şerifte bildirildiği üzere, Allah (CC) da Kıyâmet günü mü'mine sâhip çıkanı Cehennem ateşine karşı korusun.

---

¹⁰ Sorularla İslamiyet, *Gıybet nedir, hangi konularda gıybet haram olmaz?*, Alındığı İnternet Elektronik Adresi, <http://www.sorularlaislamiyet.com/qna/187/giybet-nedir-hangi-konularda-giybet-haram-olmaz.html>, En Son Erişim Târihi: 07.03.2014.

¹¹ Temiz, M., *Gıybet etmek*, Alındığı İnternet Elektronik Adresi, <http://www.dinimizislam.com/detay.asp?Aid=1229>, En Son Erişim Târihi: 27.02.2014.

Gıybetten korunmak için herkes, her durumundan Allah'ın (CC) her an haberdar olduğunun ve bunların hesâbını vereceğinin bilincinde de olmalıdır.

Çünkü Allâhü Teâlâ:

“Göklerdeki ve yerdeki her şeyi Allah'ın bildiğini görmüyor musun? Üç kişi gizlice konuşmaz ki, dördüncüleri O (Allâhü Teâlâ) olmasın. Beş kişi gizlice konuşmaz ki altıncıları O olmasın. Bundan daha az yâhut daha çok da olsalar, nerede olurlarsa olsunlar, O mutlaka onlarla berâberdir. Sonra onlara yaptıklarını Kıyâmet günü hâber verecektir. Allah, her şeyi hakkıyla bilir©.” buyurmaktadır.

Allâhü Teâlâ, nefsimizin bize fısıldadıklarını bile bilir. Her şeyi bilmesine rağmen, bizi gözetleyen ve her konuştuğumuzu ve yaptığımızı kaydeden şahitleri ve melekleri görevlendirmiştir. Kâf Sûresi, 17-18. âyetlerinde bildirildiği gibi, Kıyâmet gününde her şeyin kaydedildiği defterler bize gösterilecek ve yaptıklarımızla, söylediklerimizle yüzleştirileceğiz.

Nisâ Sûresi'nin 140. âyetinde:

“Onların fısıldaşmalarının birçoğunda hayır yoktur. Ancak bir sadaka yâhut bir iyilik yâhut da insanların arasını düzeltmeyi isteyen (in fısıldaşması) müstesnâ...”

“Kim Allah'ın rızâsını elde etmek için bunu yaparsa, biz ona yakında büyük bir mükâfat vereceğiz.”

şeklinde belirtildiği gibi, sohbet ve toplantı adâbına uyulmalı, özellikle boş konuşmalardan uzak durulmalıdır. Yâni, müspet hareket edilmeli, birr^Ω, takva*, insanların arasını ıslâh,

© Mücâdele Sûresi, âyet 7.

Ω. Sözlükte "iyilik, doğruluk, itaat, hayır ve hasen" anlamlarına gelir. "Birr" kavramı din dilinde; îman, doğruluk, güzel ahlâk, sâlih amel, hayır, iyilik, ihsan, Kur'an ve sünnete uyma, farzları edâ etmek ve masiyetleri terk etmek gibi insana sevap kazandıran ve Allah'ın rızâsına vesîle olan her türlü hayırlı amellere, itâatlere ve güzel davranışlara denir. Peygamberimiz (SAV) "Birr, güzel ahlâk'tır" buyurmuştur (Müslim, Birr, 14. III,1980). (bk. Berr) (İ.K.), Alındığı İnternet Elektronik Adresi, <http://www.ilgiliyethadis.com/konu/birrne-demektir.63835/A>, En Son Erişim Târihi: 07.03.2014.

*Bütün günahlardan kendini korumak. Dinin yasak ettiğinden veyâ haram olduğunda şüphesi olan şeylerden çekinmek...

"Gazetelerinizin son günlerdeki neşriyatı arasında dinden bahis bazı yazı, mütalaa, ima ve temsillere rastlanmaktadır. Bundan sonra din mevzuu üzerinde gerek tarihi, gerek temsili ve gerek mütalaa kabilinden olan her türlü makale ve fikra ve tefrikaların neşrinden tevakkî edilmesi (sakınılması) ve başlanmış bu gibi tefrikaların en son on gün zarfında nihayetlendirilmesi." (T.C. Başvekâlet - Matbuat Umum Müdürlüğü, İç Matbuat Dairesi, 1945)"

"Biz her ne şekil ve surette olursa olsun, memleket dâhilinde dini neşriyat yapılarak dini bir atmosfer yaratılmasına ve gençlik için dini bir zihniyet fideği vücuda getirilmesine taraftar değiliz." (T.C. Dâhiliye Vekâleti-Matbuat Umum Müdürlüğü Sayı:658 17.Mayıs.1942) (KAYNAK. Eşref EDİP-KARA KİTAP." Alındığı İnternet Elektronik Adresi, <http://reddulmuhtar.com/index.php/160-ilahiyat-fakultelerinde-yetisen-belamlar.html>, En Son Erişim Târihi: 01.03.2014.

infak ve ‘iyiliği emir, kötülükten nehiy’ gibi, temel dinî-ahlâkî ilkeler ekseninde bir araya gelmelidir.¹².

Gıybet ve benzeri gibi Allah’ın (CC) râzı olmadığı günahların işlendiği ortamlarla karşılaşıldığında, mümkünse oradaki insanlar, hikmet ve güzel öğütlerle ikaz edilip *emr-i bi'l-ma'ruf* yapılmalı, eğer bu mümkün değilse, derhal gıybet ortamı terk etmelidir.

Allah’ın (CC) Nisâ Sûresi, 140. âyetinde:

“Oysa Allah size Kitap’ta (Kur’an’da) “Allah’ın âyetlerinin inkâr edildiğini ve onlarla alay edildiğini işittiğiniz zaman, başka bir söze geçmedikleri müddetçe, onlarla oturmayın, aksi hâlde siz de onlar gibi olursunuz” diye hüküm indirmiştir. Şüphesiz Allah, münâfıkların ve kâfirlerin hepsini Cehennem’de toplayacaktır¹³.”

Ve de En’âm Sûresi, 68. âyetinde:

“Âyetlerimiz hakkında dedikoduya dalanları gördüğün vakit başka bir söze dalıncaya kadar onlardan yüz çevir, uzaklaş! Şâyet şeytan sana unutturursa, hatırladıktan sonra (kalk), o zâlimler grubu ile berâber oturma!” şeklinde belirtildiği gibi davranmalıdır.

Dilimizi hep güzel sözlere alıştırmalıyız. Hz. İsâ (AS), yolda bir domuza rastlar. "Haydi, selâmet içinde geç." der.

Kendisine, "Sen bunu domuza mı söylüyorsun?" diye îtiraz edilince, "Ben dilimi, kötü söze alıştırmaktan korkuyorum." diye cevap verir¹⁴."

Güzel söz gibi olanı var mı?¹⁵

İçimizdeki duyguları düzeltirsek, dilimiz de düzelir ve haddimizi de biliriz. Bunun en güzel örneğini Bayezid-i Bestamî (KS^λ)’da görüyoruz:

“Bayezid-i Bestamî (KS) bir gün, talebeleri ile birlikte, gâyet dar bir sokaktan geçiyorlardı. Bestamî (KS), karşıdan bir köpeğin gelmekte olduğunu gördü ve geri çekilip köpeğe yol verdi.”

“Talebelerinden birinin hatırına şöyle geldi.”

¹² Etkin, Y., *En Münafıkça Günah: Gıybet*, Alındığı İnternet Elektronik Adresi, <http://www.yeniiumit.com.tr/konular/detay/en-munafikca-gunah--giybet>, En Son Erişim Târihi, 27.02.2014.

¹³ Nisâ Sûresi, Âyet 140.

¹⁴ Etkin, Y., *En Münafıkça Günah: Gıybet*, Alındığı İnternet Elektronik Adresi, <http://www.yeniiumit.com.tr/konular/detay/en-munafikca-gunah--giybet>, En Son Erişim Târihi, 27.02.2014.

¹⁵ Temiz, M., *Güzel Söz Gibi Olanı Var mı? Kurtuluşun Sırrı: “Susan Kurtuldu”*, Alındığı İnternet Elektronik Adresi, <http://gayalo.net/dosyalar/Güzel%20Söz%20Gibi%20Olanı%20Var%20Mı.pdf> YA DA <http://gayalo.net/dosyalar/Güzel%20Söz%20Gibi%20Olanı%20Var%20Mı.doc>, En Son Erişim Târihi: 07.03.2014.

^λ KS kısaltması, “Kuddise Sirruh-Allah onun sırrını mukaddes etsin!” demektir.

"İnsanoğlu hayvanlardan şereflidir. Hem bizim şeyhimiz, âriflerin sultanıdır. Hem de etrâfındakilerin her biri, onun çok kıymetli sâdık talebeleridir. Bütün bunlara rağmen, şeyhimizin bu köpeğe yol vermesinin hikmeti acabâ nedir?"

Bunun üzerine Bayezid-i Bestamî (KS) buyurdu ki:

"Şu köpek, hak (gerçek) lisânı ile bana dedi ki:"

"Sana âriflerin sultanı olmak hil'atini^ε ve bana da köpeklik postunu giydirdiler. Bunun tersi de olabilirdi, dedi."

"Bunun üzerine ben de ona yol verdim¹⁶."

Bayezid-i Bestamî (KS)'un Allah'ın (CC) karşısında gösterdiği bu teslimiyet ve haddini bilmek bana çok etki ediyor, doğrusu...

---

^ε Yüksek makamdaki zatların beğendiği kimseye ve takdir edilen zevâta giydirdiği kıymetli, süslü elbise. Kaftan.

¹⁶ Anonim, *Beyazıt'ı Bestamî Hazretlerinin Hayâtı*, Alındığı İnternet Elektronik Adresi, <http://seydakonyevi.blogcu.com/ariflerin-sultani-eba-yezid-el-beyazid-i-bestami-ks/2737234>, En Son Erişim Târihi: 10.03.2014.